

DJECA MEDIJA I KAKO IH ZAŠTITITI²

Knjiga „Djeca medija: od marginalizacije do senzacije” nastala je kao rezultat zajedničkog istraživačkog napora docenata i studenata s Fakulteta političkih znanosti i Hrvatskih studija iz Zagreba, okupljenih u Komunikološku školu Matice Hrvatske. Devet autora i autorica (Lana Ciboci, Hrvoje Jakopović, Maja Flego, Igor Kanižaj, Danijel Labaš, Suzana Opačak, Tanja Opačak, Anđelka Raguž i Petra Skelin), u okviru projekta „Prikaz djece u hrvatskim dnevnim novinama” analizirali su kako se o djeci pisalo u hrvatskim dnevnim listovima 2010. godine, ali knjiga na 215 stranica predstavlja ne samo rezultate te analize nego i teorijski objašnjava fenomen medijalizacije života najmlađih korisnika, kao i neke temeljne pedagoške modele čijom bi primjenom bilo moguće zaštititi djecu od negativnih utjecaja printanih, elektronskih i online medija.

Knjiga sadrži sedam članaka koji, svaki na svoj način, predstavljaju način utjecaja medijskih sadržaja na djecu, kao i način na koji mediji pišu o djeci. U članku Lane Ciboci i Igora Kanižaja „Kako je nasilje preko medija ušlo u naše domove: utjecaj, učinci i posljedice nasilja u medijima na djecu i mlade” polazi se od teorijskog stava kako mediji, naročito televizija, postaju odgajatelji mlađih generacija, ali i od činjenice da savremeni mediji (čak i oni namijenjeni djeci) sadrže velike količine nasilnih sadržaja. Članak predstavlja nekoliko teorija koje objašnjavaju nasilje u medijima (od teorije o katarzi, preko teorije o navikavanju, kultivacijske teorije, teorije o socijalnom učenju, teorije o prijenosu stanja uzbuđenosti do priming teorije) i ukazuje na kratkoročne i dugoročne učinke medija, od kojih je jedan od važnijih ovisnost o videoigrama. Autori članka podsjećaju na ključnu ulogu roditelja u zaštiti djece od nasilnih sadržaja, smatrajući kako je „autoritet roditelja zaista neosporiv i nezamjenjiv” (str. 32).

Danijel Labaš u članku „Djeca u svijetu interneta: zatočenici virtualnog

1 Doc. dr. Lejla Turčilo, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, turcilol@fpn.unsa.ba.

2 Prikaz knjige: „Djeca medija: od marginalizacije do senzacije” (ur. Lana Ciboci, Igor Kanižaj, Danijel Labaš, Matica Hrvatska, Zagreb, 2012.).

svijeta” upozorava kako nove generacije imaju različit način „konzumiranja” medija u odnosu na njihove roditelje. Oni, naime, ne prave razliku između „svijeta” i „svijeta medija”, odnosno njihova nekritičnost u pristupu koincidira s njihovom tehničkom osposobljenošću za taj pristup, što je svakako problem. Autor upozorava na nekoliko značajnih fenomena kada je riječ o korištenju novih medija, a koji reflektiraju promjenu ponašanja mladih u novomedijskom okruženju: društvene mreže postaju javni dnevници mladih, web 2.0 je dio svakodnevnice mladih (i to sve značajniji dio), a za prosječnog adolescenta postalo je uobičajeno da su prva i posljednja stvar koju čini tokom dana provjeravanje mobitela. Nakon predstavljanja različitih istraživanja koja empirijski dokazuju kako mladi sve više postaju ovisni o novim medijima, te pedagoških modela koji bi mogli pomoći u razvijanju kritičkih kompetencija kod njih, autor zaključuje kako bi „društvo kroz svoje obrazovno-odgojne ustanove moralo povesti računa o uvođenju medijskog odgoja i medijske kulture u školske i izvanškolske aktivnosti, kako bi se djeci i roditeljima „ubrizgala” dodatna snaga za ispravno korištenje novih medija” (str. 61).

Maja Flego u članku „Zaštita prava djece u medijima: iz prakse ureda pravobraniteljice za djecu” ukazuje na pravne aspekte i zakonske ovlasti, kao i praksu pravobraniteljice za djecu, kad je riječ o zaštiti privatnosti djece u medijima, predstavljanju djece žrtava seksualnog nasilja u medijima, senzacionalizmu prilikom izvještavanja o nasilju u školama, ali i zaštiti djece od potencijalno nasilnih sadržaja. Budući da i sama radi kao savjetnica pravobraniteljice za djecu, autorica ukazuje na važnost zaštite prava djece u svim sferama života i društva, pa tako i u medijima. Na tom tragu i autorica Tanja Opačak, iz ugla ureda pravobraniteljice, ukazuje na medijski pristup posebno ranjivoj skupini djece: djeci s poteškoćama u razvoju. Autorica napominje kako „iz nekoliko susreta s novinarima prepoznaje njihovu želju i potrebu da o ovim temama više nauče” (str. 85), te im u tom kontekstu ukazuje na važnost pažljivog odabira terminologije i načina izvještavanja o djeci s poteškoćama u razvoju, kao i na važnost senzibilnog pristupa ovoj temi. Na kraju, autorica sumira preporuke novinarima u 12 tačaka koje bi im trebale pomoći u boljem izvještavanju, a od kojih se čini najvažnijom ona kako treba biti svjestan da su osobe s poteškoćama u razvoju istovremeno i konzumenti medija, pa stoga način izvještavanja o njima na njih i direktno utječe. Promišljanje iz pozicije onih o kojima se izvještava zapravo i jeste u osnovi novinarske deontologije.

Lana Ciboci, Hrvoje Jakopović, Suzana Opačak, Anđelka Raguž i Petra Skelin predstavili su istraživački projekat „Analiza izvještavanja o djeci u 2010. godini”, koji je nastao kao zajednička inicijativa organizatora i polaznika Komunikološke škole Matice Hrvatske i Ureda pravobraniteljice za djecu Republike Hrvatske. Ovo je, zapravo, najvažniji i najobimniji članak u knjizi, koji na 60 stranica pokazuje kako mediji pomažu u promoviranju dječijih prava i ukazuju na njihovo kršenje, ali se često događa da ih i sami krše. Istraživanje je provedeno na sedam hrvatskih dnevnih novina, odnosno na 3453 članka, a pokazalo je kako se u dnevnim novinama o djeci izvještava najčešće u negativnom kontekstu, u slučajevima kada su djeca žrtve nasilja, nesretnih slučajeva ili počinitelji prekršajnih aktivnosti, pri čemu dnevne novine često otkrivaju identitet djece, ali i čine neke druge, etički upitne, korake kad je o izvještavanju riječ. Stoga autori predlažu promjenu pristupa izvještavanju o djeci, prije svega na način da se više piše o pozitivnim aktivnostima u koje su djeca uključena, te da se smanji senzacionalizam u izvještavanju. Odgovornost za bolje izvještavanje u medijima o djeci autori vide ne samo kod novinara nego „kod čitave medijske industrije, tj urednika, nakladnika i vlasnika medijskih institucija. A ne bi se smjela zanemariti ni odgovornost primatelja koji bi na loše priloge morali reagirati, pri čemu bi se posebna pozornost u budućnosti morala posvetiti medijskom odgoju – i djece i odraslih” (str. 166). Hrvoje Jakopović i Anđelka Raguž u posljednja dva članka u knjizi dodatno osnažuju argumente u korist potrebe medijskog odgoja analizirajući interpretacijski okvir u printanim medijima (tzv. framing) i (ne)pristrasnost izvještavanja printanih medija o djeci u Hrvatskoj.

Knjiga „Djeca medija: od marginalizacije do senzacije” značajna je ne samo za hrvatsku akademsku, stručnu i širu javnost već i za sve one koji se bave medijima, odgojem i pravima djece bilo gdje u svijetu. Najmanje su dva razloga koja plediraju za čitanje ove knjige: prvi se tiče izvrsnosti pristupa i metodologije istraživanja o odnosu medija prema djeci koja bi mogla (i trebala) da potakne na slična istraživanja u drugim zemljama, a drugi razlog je taj što knjiga kontinuirano, iz teksta u tekst, poziva na uvođenje odgoja za medije u odgojno-obrazovni proces od vrtića, preko osnovnih i srednjih škola, visokog i cjeloživotnog obrazovanja. A, kako primjećuje jedan od recenzenata knjige Jerko Valković, „sustavno izbjegavati odgoj za medije značilo bi zatvarati oči pred izazovima sadašnjeg trenutka ili, još pogubnije, ići stranputicom”.